

LESS FERENC

Az Amerikai Egyesült Államok rendvédelmi kiképzési programja, Libéria, 2022–2023

Bevezetés

A fejlődő országok rendvédelmi szerveinek tartott képzéseknek hosszú múltra visszamenő hagyományai vannak, melyeket olyan nemzetközi szervezetek, mint az Európai Unió, az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, különböző nem kormányzati szervezetek (non-governmental organization – NGO), vagy kormányzatok közvetlenül nyújtanak az érintettek részére. Ezeket a képzéseket különösen olyan államok részére biztosították-biztosítják, melyek korábban nem rendelkeztek államilag irányított erőszakszervezetekkel, vagy belső konfliktusok hatására veszítették el rendvédelmi képességeiket.

A belső zavargások vagy polgárháborúk sújtotta országokban a rendvédelmi erők felépítése számos esetben az ENSZ közreműködésével kezdődik el, az érintett területre telepített ENSZ missziók keretében. Nem volt ez másképpen az Afrika nyugati részén elhelyezkedő Libéria esetében sem.

Az Afrikából az Egyesült Államokba hurcolt rabszolgák XIX. század elején – James Monroe (1758–1831) elnök kezdeményezésére¹ – visszatelepített utódai által 1822-ben alapított és 1847-ben köztársasági formát választó Libéria² azzal büszkélkedhet, hogy a kontinensen elsőként még ugyanebben a században kivívta függetlenségét, és az USA hathatós támogatásával az önálló fejlődés útjára lépett.

¹ Innen az ország fővárosának neve, Monrovia.

² CIA: The World Factbook

Forrás: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/liberia/summaries>

Letöltés ideje: 2024.01.16.

A függetlenséget követő, az afrikai országok többségéhez mérten dinamikus fejlődést az 1989 és 2003 közötti polgárháború akasztotta meg, elpusztítva a lakosság jelentős részét, illetve leépítve az addig elért társadalmi és gazdasági eredményeket.

A polgárháború megállítása és a libériai társadalom újjáépítése érdekében – az átfogó békemegállapodást követően – 2003 októberében kezdődött meg az ENSZ UNMIL missziója, mely 2018 márciusában fejezte be működését.³

Az ENSZ jelentős munkát végzett annak érdekében, hogy a békeépítés során az ország belső békéjét és rendjét szavatoló modern rendvédelmi közösség struktúrája épülhessen ki, a különböző feladatokra létrehozott szervezetek személyi állománya olyan felkészítéshez és ismeretekhez juthasson, amely alkalmassá teszi őket a törvényeket és az emberi jogokat tiszteletben tartó szolgálatellátásra.

Az ENSZ misszió befejezése óta a világ 6. legszegényebb⁴ és a világ korrupciós rangsorán „előkelő” 143. helyet⁵ (a 180-ból) elfoglaló ország rendvédelmi szervei jelentős nehézségekbe ütköztek, melyek a mai napig sújtják őket, mivel a gazdasági források hiánya nemcsak a dolgozók kiképzését lehetetleníti el, de a napi működést is „őskori” körülmények és lehetőségek közé kényszeríti.

A gazdasági problémák miatt a mai napig nem elhanyagolható az a támogatás, amelyet az ENSZ egyes szervei, mint a Fejlesztési Program (United Nations Development Programme – UNDP), a Kábítószer- és Bűnügyi

³ United Nations Mission in Liberia, az ENSZ honlapja 2024.

Forrás: <https://unmil.unmissions.org/background>,

Letöltés ideje: 2024.01.16.

⁴ The Poorest Countries in the World, a WorldData.info honlapja

Forrás: <https://www.worlddata.info/poorest-countries.php>

Letöltés ideje: 2024.01.16.

⁵ Corruption in Liberia, a WorldData.info honlapja, 2023.

Forrás: <https://www.worlddata.info/africa/liberia/corruption.php>

Letöltés ideje: 2024.01.16.

Hivatal (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC), az Európai Unió, az Egyesült Államok és a kontinensen befolyását egyre inkább kiterjesztő Kína nyújt a rendvédelmi oktatási programjain keresztül, melyek egyike keretében dolgoztam magam is az országban, mint rendőri kiképző.

A libériai rendvédelmi szervekről

Az angolt, mint hivatalos, valamint mintegy 20 helyi nyelvet beszélő ország belső rendjét igazgató, legnagyobb – elsősorban USA mintára kiépített – rendvédelmi szervei a Libéria Nemzeti Rendőrség (Liberian National Police – LNP), a Libériai Határőrizeti és Bevándorlási szervezet (Liberian Immigration Service – LIS) és a Libériai Kábítószer Ellenes Ügynökség (Liberian Drug Enforcement Agency – LDEA). Ezekon kívül léteznek még más, kisebb szervezetek is, mint például a vám- és adóhivatal, a fővárosi rendőrség.

A Magyarország lakosságának alig több mint felét, körülbelül 5 506 280 lakost számláló populációra, éppen a gazdasági nehézségek miatt, nem sok rendőr, határőr vagy kábítószerügynök jut, akik többsége még az ENSZ időkben, 2018-at megelőzően szerzett rendvédelmi végzettséget, majd később mindössze kis részük részesült valamilyen témájú továbbképzésben, kizárólag a külföldi képzési programoknak köszönhetően.

A rendvédelmi feladatok dandárját végző és munkaerővel legnagyobb számban ellátott LNP 2018-at követően egészen 2023-ig nem tudott a soraiba új rendőröket felvenni, mivel nem volt rá pénz.

A 2023-ban szervezett elnöki választások (a kormányzati rendszer szintén az USA-ét másolja) biztosításának ellátása érdekében 1500 új rendőr felvételét és alapképzését kezdeményezték, de a finanszírozási lehetőségek következtében végül körülbelül 650 fő került a rendőrség állományába.

A gazdasági helyzet mély nyomot hagy a rendőrök felszerelésén és munkakörülményein is, így többségük nem rendelkezik semmiféle kényeszerítő eszközzel, számítógéppel, és szolgálati autó is csak rendkívül korlátozott számban áll a rendelkezésükre.

Meglátogattam olyan megyei rendőr-főkapitányságot, amelynek mindössze egy személyautója volt, de a látogatásom idején éppen nem működött. Nincs informatikai és telefonhálózatuk, és sokszor áram sem a szerényen bútorozott és felszerelt irodákban. A havonta körülbelül 100 USA dollárt kereső egyenruhás tiszthelyettesek alig viselnek egyenruhát, mert azzal őket mindössze egyszer, a felszerelésükkor látják el, melyet követően többé nem kapnak támogatást a szükséges ruhadarabok pótlására.

Az alacsonyabb létszámú LIS hasonló problémákkal küzd, de munkatársai szemmel láthatólag fegyelmezettebb és jobban öltözött szervezet benyomását keltették számomra.

A legkisebb szervezet, az LDEA szintén USA mintára jött létre, melyet ott tartózkodásom alatt az akkor regnáló George Weah⁶ (a korábban nemzetközi porondon játsszó, elismert labdarúgó) barátja és korábbi testőre vezetett. A foglalkozásainkon derült fény arra, hogy a képzéseinkre delegált kábítószerügynökök jelentős része semmiféle alapképzést nem kapott, így számukra az általunk nyújtott ismeretanyag volt az első rendvédelmi tananyag, amihez hozzájutottak.

A libériai rendvédelmi akadémia

A fent említett rendvédelmi szervek képzési igényeinek kielégítésére a Libériai Nemzeti Rendőr Akadémiát (Liberian National Police Academy – NPTA) hozták létre, amely az ENSZ időkben jelentős szerepet játszott a rendvédelmi dolgozók felkészítésében, helyet, illetve instruktorkat adva a képzésekhez.

⁶ Weah a 2023-as elnökválasztást kis különbséggel elvesztette a legnagyobb ellenzéki jelölttel szemben.

Az akadémia a felelős a rendvédelmi alap- és továbbképzésért. Az alapképzés 3 (!) hónapos, és elavult programját még az ENSZ időkben, nemzetközi szakértők segítségével állították össze, de azóta sem frissítették, modernizálták. Ez a tananyag a konfliktus után újjászervezett rendőrség új személyi állományának sürgős kiképzését szolgálta, így igyekeztek szinte minden alapismeretet belezsúfolni, a járőrszolgálatról kezdve a jogi ismereteken és a közlekedésrendészetten át a bűnügyi nyomozásig.

Három hónap egyértelműen elégtelen idő arra, hogy a rendőröket a modern kor rendvédelmi követelményeinek megfelelően készítsék fel, főleg úgy, hogy a képzésre rendelkezésre álló szűkös idő el nem hanyagolható részét alakizással, fizikai gyakorlatokkal, nyilvános büntetésekkel⁷ és európai szemmel különös módon táncokkal és egyéb közösségi elfoglaltságokkal töltötték a tanulók és oktatóik.

Az ENSZ kivonulását követően a képzési aktivitás – az anyagi források beszűkülése miatt – nagyot zuhant, lekorlátozódva a nemzetközi donorok koordinálatlanul nyújtott képzéseire. A sok nemzetközi képzés eredményeképpen az akadémia instruktoraik számos témában jó felkészültséget szereztek, azonban tudásukat a képzésre szorulóknak átadni csak kevés esetben volt lehetőségük több mint tíz évig.

Az akadémia nagyon szerény anyagi-pénzügyi lehetőségekkel rendelkezik, 2022-ben az éves költségvetésük 33 000 USA dollár⁸ volt. Oktatási eszközökkel és anyagokkal rendkívül korlátozottan rendelkeznek, a rendszeres, órákig tartó áramszünetek során nincs lehetőségük az ENSZ által telepített, mára már üzemképtelen generátorokkal pótolni a villamosságot.⁹

⁷ Például fekvőtámaszok vagy kúszás köves talajon.

⁸ Körülbelül 11 500 000 Ft a 2024. januári árfolyam szerint.

⁹ Rapid Capabilities Assessment: Liberia National Police Training Academy, Assessment Primer: Summary of Key Findings, 2021.

A képzési program előkészítése

Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának Nemzetközi Kábítószer- és Bűnüldözési Ügyek Hivatala (USA Department of State's Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs – INL) kormányzati szerve szerte a világon támogat rövid- vagy hosszú távú rendvédelmi oktatási programokat. Egyik ezek közül a magyar rendőrség Nemzetközi Oktatási Központjának Budapesten a Böszörményi úti objektumban működő Nemzetközi Rendészeti Akadémia (International Law Enforcement Academy – ILEA) is.

A libériai programunknak is e szervezet volt a donorja és felügyelője.

A 2 év időtartamra tervezett – négy főtevékenységet magába foglaló – képzési projekt az LNP, a LIS és az LDEA felső- és középfelvezetői, illetőleg tiszthelyettesei képzését célozta meg.

A program négy fő elemből állt: a képzési igények felmérése-megállapítása, a képzés tematikájának, programjának és óravázlatainak, valamint tartalmának kidolgozása, majd a képzések lebonyolítása, illetőleg az NPTA-ról kijelölt instruktorgárda felkészítése, oktatásba bevonása és mentorálása.

A képzési igények felmérését vezetőikkel tartott interjúk, kérdőívek és célcsoportokkal történő megbeszélések útján végeztük el, megállapítva 38 témát (többek között vezetéselmélet, kommunikáció, emberi jogok, kényszerítő eszközök alkalmazása), mint lehetséges képzési tárgyat.

Tekintve, hogy a felső- és a középfelvezetők részére 5 napos (1 hetes) képzéseket terveztünk, így a témaköröket priorizálni kellett, és 5-re kellett szűkíteni. Ezt a feladatot helyi partnerekkel közösen kialakított munkacsoport segítségével végeztük el, ahol az érdekeltek választották ki az oktatandó témaköröket. A munkacsoport döntése révén az ötnapos képzés programjába az emberi jogok, a vezetéselmélet, a stratégiai kommunikáció, a nagy következményekkel járó rendkívüli események kezelése (critical incident management) és a közösségi rendészet (community policing) került be.

A kétnapos tiszthelyettes-képzések az emberi jogokra és a kényszerítő eszközökkel kapcsolatos ismeretekre fókuszáltak. A donor elvárásának megfelelően mindhárom célcsoport programjának része volt a szexuális zaklatás felismerésével, kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.

Az instruktorgárda kijelölése, a megfelelő oktatók kiválasztása érdekében vizsgáltuk az LNP (NPTA-án dolgozó), a LIS és az LDEA kiképzői és oktatói felkészültségét. Megállapítottuk, hogy a kiképzők lelkesen és önként vesznek részt mindenféle kiképzési programban, ám felkészültségük rendkívül változó, mivel az NPTA-n minden dolgozó kiképzőnek tekinti magát. Még az asztalos is úgy nyilatkozott, hogy emberi jogokat és más rendőri témákat szokott oktatni, ha alkalma van rá. Egy kis utánjárás után kiderült az oka ennek a meglepő hozzáállásnak: néhány évvel korábban az oktatók/kiképzők fizetését megemelték, így akit csak tehettek, ebbe a kategóriába soroltak át.

A képzések elindítását megelőzően a kiválasztott instruktorok részére oktatás-metodológia felkészítést nyújtottunk, illetve egy munkacsoportot szervezve igyekeztünk őket bevonni az óravázlatok és tartalmuk kidolgozásába, amelyet végül magam végeztem el, mivel motiválni őket nem volt eszközünk.

A tananyag kidolgozása során kiemelt követelmény volt, hogy a foglalkozásokba minél aktívabban vonjuk be a résztvevőket, ezért a tananyagot a témák plenáris megbeszélésén, csoportban elvégzett vagy forgatókönyv (szcenárió) alapú feladatok megoldásának segítségével adtuk át.

A képzési program végrehajtása

A tananyag elkészítését a képzések szervezése és lebonyolítása követte mindhárom kategória részére, miközben az instruktorok mentorálását is elvégeztük.

A felsővezetők képzését egy, korábban New York város rendőrségénél dolgozó nyugdíjas rendőrrel együtt, a témaköröket megosztva végeztem el,

az emberi jogokat, a vezetéselméletet és a stratégia kommunikáció témakörét oktatva. A helyi kiképzők dolga ebben a fázisban az előadásaink figyelemmel kísérése volt.

A felsővezetők után a programot a középvezetők képzésével folytattuk úgy, hogy az előadások megtartását megosztottuk a korábban kiválasztott oktatókkal, lépcsőzetesen átengedve nekik az órák megtartását. Már a programunk kezdetén jelezték helyi partnereink, hogy jelentős problémát fog okozni és akár el is lehetetlenítheti a munkát az, hogy a program nem tartalmaz fedezetet bizonyos kiadásokra.

A nemzetközi szervezetek által szolgáltatott képzések libériai résztvevői évtizedek alatt hozzászoktak ahhoz, hogy a képzést szolgáltató fizesse az utazási és szállásköltségeiket, valamint hogy reggelit és ebédet kapjanak.

Az INL ezt azonban másképpen gondolta, és szakítva a – már az ENSZ által kialakított és a nemzetközi donorok által is követett – szokással, nem irányzott elő költséget az említett kiadások fedezetére. Egy olyan országban viszont, ahol 1–2 dollár napi bevétel előteremtése is jelentős nehézségekbe ütközik, az említett költségelemek komolyan nyomnak a latban. Partnereink figyelmeztettek arra, hogy amennyiben nem teremtjük elő a forrásokat, úgy lehet, senki sem fog megjelenni az osztálytermünkben.

A donorral folytatott egyeztetést követően lehetőség nyílt arra, hogy a szünetekben szerény büfét nyújtsunk a résztvevőknek, ami örök kritika tárgya volt a részükről.

A képzési szakasz kezdetén jelentős sikerként könyveltük el, hogy a programunkon aktívan részt vettek a szervezetek csúcsvezetői és helyettesei is, amivel példát mutattak a beosztotti állománynak. A vezetői képzéseken is meglepően sokan jelentek meg és vettek részt aktívan a munkában.

A munkacsoport által előrevetített problémák helyett inkább az okozott gondot, hogy a képzésekre sokszor az előre leadott névsortól eltérően, általában nagyobb számban érkeztek a résztvevők, illetve a helyi kultúrának megfelelően bő lére eresztett hozzászólásokat és prezentációkat kihívás volt kontroll alatt tartani annak érdekében, hogy a napi anyagot átadhassuk.

Az órakezdések pontossága szintén nehézségbe ütközött, mert arrafelé úgy tartják: „*Neked van órád, nekünk pedig van időnk.*” A foglalkozásokra e mottónak megfelelően érkeztek a minden rendű-rangú nebulóink, ki húsz, ki negyven percet, ki akár két órát késve. Rajtam és kollégámon kívül ez senkit nem zavart, kezdeni nem tudtunk vele semmit, így belenyugodtunk. Ez Afrika – járja a mondás az ilyen és hasonló helyzetekre.

A képzéseinket a libériai kollégák nagyon kedvelték, és amikor kérdeztem, hogy miért van az, hogy a költségekkel kapcsolatos korábbi aggodalmak ellenére nagyon magas a részvételi arány, illetve az ország olyan megyéjéből is érkeznek nebulók saját költségen, ahonnan akár több napig is tart eljutni a fővárosba, azt a választ kaptam, hogy végre van egy képzés, ahová nem csak a főnökök kedvencei jutnak el, hanem mindenki számára nyitva áll az osztálytermünk ajtaja.

A tiszthelyettes-képzések lebonyolítása esetében az jelentett igazi kihívást, hogy hetente kettőt kellett tartanunk, ahová a résztvevők fele úgy érkezett, hogy a nevük nem szerepelt a szervezetek által előre leadott névsorban. Emiatt néhányukat nem engedhettük a foglalkozásainkhoz csatlakozni, mert nem tettek eleget a programban való részvétel első számú kritériumának, miszerint át kellett esniük egy, az INL által megkövetelt biztonsági ellenőrzésen, amely a bűnözőket, szexuális ragadozókat, korrupst személyeket, a polgárháborúban háborús vagy emberiség elleni bűncselekményeket elkövetőket volt hivatott kiszűrni.

A tiszthelyettes-képzés másik nehézsége az volt, hogy míg a kényszerítő eszközök elméletét és gyakorlati használatát oktattuk, addig a résztvevők többsége sosem látott közelről rendőrbotot, bilincset vagy éppen lőfegyvert.

A programunk alatt, 2022-ben az elnökválasztásokra való felkészülés jegyében összevonták a libériai csapatszolgálati századokat (Police Support Unit) az NPTA-ra, tömegkezelési felkészítés céljából. A képzésükkel összefüggésben, abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy a századok parancsnoka – aki korábban maga is részt vett a vezetői képzésünkön –

felkért, hogy tartsak tömegkezelés-elmélet előadásokat a beosztottai számára. A felkérésnek örömmel tettem eleget, majd sok pozitív visszajelzést kaptam a résztvevőktől, akikkel az előadást követően az iskolában vagy a fővárosban találkoztam.

Befejezés

Bár a képzési programunkat lehet úgy jellemezni, hogy csak egy csepp volt a tengerben, de meggyőződésem, hogy jelentős mértékben járult hozzá a libériai hivatásos rendvédelmi dolgozók szakmai fejlődéséhez, hiszen legtöbbjük korábban csak felületes, elavult képzésben részesült.

Az általunk kidolgozott program és tananyag ezzel szemben a modern rendvédelem kialakításához szükséges ismeretanyagra koncentrált, és olyan elméleti és gyakorlati tudást közvetített az érintettek felé, ami egy, az emberi jogokat tiszteletben tartó, a közösségekkel kétoldalú és hasznos kapcsolatot ápoló, proaktív rendvédelem irányába mozdíthatja el a libériai rendvédelmi szervezeteket, még ha csak kismértékben is.

Libéria rendvédelme előtt még hosszú út áll, hogy felzárkózzon a modern rendvédelmi szervek sorába, hiszen ahhoz a szaktudás önmagában nem elegendő, pénzügyi forrásokat is kell biztosítani, amire a hatalmas korrupcióval küzdő országban rövidtávon nem látok lehetőséget.

A nehézségek és a pozitív kilátások hiányának ellenére, jóleső érzés volt olyan rendőröket oktatni, tanítani, akik egyértelműen kifejezték, mennyire fontos számukra a tanulás és a tudás, amit az általunk biztosított képzés nyújtott nekik.

37. számú kép
Libéria térképe

38. számú kép
A szerző, dr. Less Ferenc r. alezredes az ülő sorban jobbról a második